

Ingeborg Winther, fakfelagskvinnu á arbeiðskvinnufelagsskeiði:

Álitisfólkini mugu fáa 100% stuðul bæði frá arbeiðskammeratum og fakfelag

Á skeiðnum fyri arbeiðskvinnur, sum varð hið, á Háskúlanum herfyri, greiddi Ingeborg Winther frá álitis-mannaskipanini og gjørdi viðmerkingar til hesa skipan. Ingeborg Winther er formaður í arbeiðskvinnufelagnum, Fjallbrúðir í Vági, og er stjórnarlimur í Føroyar Arbeiðs-arafelag.

Ingeborg segði:

Eg skal við hesum upplaggi royna at geva eitt yvirblik yvir ta føroysku álitis-mannaskipanina, soleiðis sum hon framgongur av sáttmálanum — serliga hjá FA og HA. Eg skal eisini gera nakrar viðmerkingar til hesa skipan og síðan skal eg koma við nøkrum hugleiðingum um støðuna hjá føroyskum álitisfólkum.

Í sáttmálanum hjá FA sigur álitis-mannagreinin, at á hvørjum arbeiðs-plássi, har 5 ella fleiri eru í vinnu, skulu tey velja sær álitisfólk. Hesi skulu góðkennast av arbeiðsgevaranum og vera á plássinum. Tey skulu gera sitt ítarsta til, at arbeiðið fer síðiliga fram. Tey skulu eisini vera millumlið millum arbeiðs-fólk og arbeiðsgevara.

Í havnarsáttmálanum er meira gjørt burtur úr: har stendur at á hvørjum arbeiðs-plássi hava arbeiðararnir rætt at velja sær álitisfólk. Hesi skulu vera millum tey dugnaligastu og hava verið í vinnu minst eitt ár á sama plássi. Eisini í hesum føri skal arbeiðsgevarin góðkenna valið. Vrákar hann góðtaka tað triðja.

Eftir havnarsáttmálanum skal álitisfólk góðkennast av nevndini í fakfelagnum. Hann hevur átalurætt í trygdarspurningum og felagnum ein samd um, at hann eigur virðing í arbeiði sínum. Uppsagnarfreistin er 14 dagar og skal uppsøgnin vera grundgivin. Verður ósemja um uppsøgn av álitismanni kemur heta fyri valdgerðarætt felaganna millum, men skulu felagini samráðast áðrenn gerðarrættin. Fastheldur arbeiðsgevari uppsøgn sjálv um gerðarrættur gongur honum ímóti, skal hann endurgjalda 6 viku-

lønir rokna út frá miðal-lønin teir seinastu 3 mánaðirnar.

Viðmerkingar:

Tað má sjálvandi víðurkennast, at tað er ein góð ting, at álitisfólk eru víðurkend í sáttmálum hjá okkum, men samanbera vit okkum við aðrar, so eru vit komin stutt á leið, og kunnu tá nógvar sakligar atfinningar gerast til okkara álitis-mannaskipan.

Her skulu nakrar verða nevndar:

a) Arbeiðsgevarin skal góðkenna valið av álitisfólk. Henda skipan er ódramlig, tí hon kann føra við sær, at arbeiðararnir ikki altíð fáa tann persónin valdan, sum tey veruliga ynskja — royndir okkara vísa eisini, at tað alt ov ofta hendir.

b) Nevndin í einum felag, í hesum føri HA, skal góðkenna álitis-mannin. Hetta er eitt haft, tí ein fyritreyt fyri einari góðari álitis-mannaskipan er, at arbeiðararnir á einum arbeiðs-plássi standa púra fríir í valinum av álitisfólk.

c) Orðingin í FA og HA-sáttmálanum um, at álitisfólkini skulu virka fyri, at arbeiðið fer síðiliga fram, kann skapa trupulleikar, tí tað vil nú altíð vera ein ivasurningur, hvat ið meinast við síðiligt í hesum føri. Henda grein kann tolkast á ymsan hátt og skuldi tí farið út. Heldur ikki stendur nakað um, at arbeiðsgevararnir hava skyldu til at lata arbeiðið fara síðiliga fram.

d) Nakað annað, sum haldar, er, at álitisfólkini at kalla ikki eru vord ímóti uppsøgn. Bert í havnarsáttmálanum er eitt eiti av trygd móti uppsøgn. Tað skuldi næstan verið ótrúligt at vist á, at trygd móti uppsøgn er ein fyritreyt fyri einari góðari og vælirøkandi álitisfólka-skipan.

Hetta vóru nakrar viðmerkingar — tað kundu væl verið fleiri — men eg haldi, at vit aftaná skulu tosa um, hvussu ein hósikandi álitisfólka-skipan skuldi sæð út — sjálvandi mett út frá føroyskum fyritreytum, og kanska serliga við kvinnunum í huga. Vit kundu so gjørt uppskot út frá tí.

Støðan hjá álitisfólkum sum heild nú og í framtíðini

Eg havi nú roynt at geva eitt yvirblik yvir álitisfólka-skipanina, soleiðis sum hon framgongur av teimum sáttmálum eg kenni best og roynt at gera nakrar viðmerkingar. Eg fari nú at loyva mær at koma við nøkrum meira almennum hugleiðingum um víðurskiptini hjá føroyskum álitisfólkum, soleiðis sum støðan sær út fyri mær á tí føroyska arbeiðsmarknaðinum.

Tað vil so vera, at eg fari at royna at siggja tað út frá einum kvinnu-sjónarmiði, tí eg veit, at álitisfólkini hava serligar trupulleikar í ávisum førum. Men sum heild og í prinsippinum eru meginspurningarnir eins fyri kvinnur og menn.

Álitisfólkini eru sum tað framgongur av tí, sum eg longu havi sagt, vald av sínum arbeiðskammeratum á arbeiðs-plássinum, og er sostatt talirør millum leiðsluna og arbeiðs-fólk, og harnæst millum arbeiðs-fólk og tað lokala felagið. Hon skal virka fyri, at arbeiðararnir fáa tey rættindi, teir eiga, bæði hvat víðvíkur løn, trygd og arbeiðsviðurskiptum sum heild á arbeiðs-plássinum. Tí skal álitisfólk altíð vera á arbeiðs-plássinum. So minnst til, at ta arbeiðið minkar, ta eigur álitisfólkini at vera tann seinasta, ið fer til hús. Tað er tí eisini neyðugt, at álitisfólkini fáa 100% uppbakning bæði frá arbeiðskammeratum og fakfelagnum.

Góða reglugerð

Og tí er eisini neyðugt at vit fáa eina góða reglugerð fyri álitisfólk, og at tey verða skulad og upplýst gjøgnum skeiðvirksemi. F.A. hevur byrjað eitt upplýsingararbeiði, við at fáa limirnar á skeið; hetta er hent í samarbeiði við tað danska A.O.F., har vit hava møguleika fyri at fáa 20 limir niður á skeið, og vit koma at hava 2 skeið her í ár.

Men hetta er jú á byrjunarstigi enn; tí er eisini neyðugt, at vit fáa upplýst eitt upplýsandi arbeiði millum limirnar. Hetta kostar sjálvandi

pening, men nakað av stuðuli frá tí almenna koma vit at fáa. Harnæst er neyðugt, at øll fakfeløgini arbeiða saman um tey upplýsandi tiltøkini.

Vit mugu innan fakfeløgini gera alt fyri at virka fyri samanhaldi og einigheit. Feilurin er nevniliga tann, at vit standa ikki saman, men eru spjadd. Tað hevur gjørt fakfeløgini veik, og tá vinna vit ikki á mál, heldur ikki við álitis-mannaskipanini. Samanhald gevur styrki!

Mótpartur okkara er arbeiðsgevarafelagið. Har er bæði semja og samanhald innanhýsis, og tað ger teir sterkar mótmegis okkum. So nú mugu vit gera okkurt fyri at fáa samanhald í lag.

Minnist til, at tað álitisfólkini eru møta til samráðingar, eru tað menn við høgari handils-útbúgving, ið duga at brúka seg, mótmegis okkum, ið onga fakliga útbúgving hava.

Tað hevur altíð verið eitt stríð hjá arbeiðarunum at sleppa at fáa álitisfólk. Fyrsta royndin í Danmark at fáa álitisfólk vald á arbeiðs-plássinum var í 1900 innan jarnleiðina. Tá vildu arbeiðsgevararnir ikki ganga við til at arbeiðararnir skuldu hava ein talsmann á arbeiðs-plássinum. Teir royndu við øllum snildum at forða tí, men máttu til síðst ganga við til, at álitisfólk skuldu vera.

Men so kom eisini at standa í sáttmálanum, at arbeiðsgevarin skuldi góðkenna álitisfólkini. Men nú er tað so hent seinni nógva staðir í Danmark, at henda regla er tikin burtur úr aftur sáttmálanum og soleiðis átti eisini at verið hjá okkum, tí arbeiðs-fólkini er illa nøgt við hesa reglu.

Eitt annað, sum nógv verður brúkt í Norðan-londum, er, at tað verða settar samstarvsnevndir á teim ymsu arbeiðs-plássunum, har álitisfólkini eru við. Hetta fyri at meðarbeiðararnir kunnu vera við til at planleggja framleiðsluna og tilrættaleggja arbeiðið. Somuleiðis er við trygdarspurningum.

Her eru nógv víðurskipti, sum vit mugu virka fyri verða broytt, men lætt verður tað sjálvandi

ikki. Tað eru jú einaferð tveir partar við ymskum áhugamálum. Annar parturin vil hava betur arbeiðsumstøður, har kravt verður meira løn, betri trygd móti vanlukkum og meira at siga við setan av arbeiðs-fólk. Við hesum meini eg, at vit kunnu forða fyri, at t.d. aktivir limir verða ikki bidnir aftur til arbeiðs altso útihýstir. Hinu-megin hevur arbeiðsgevarin sín profitt at hugsa um, og vit skulu minnst til, at meira vit sum álitisfólk vinna, tess meira verður minkað um arbeiðsgevarans profitt.

Vit eiga eisini at minnst til, at tað altíð verða nógvir trupulleikar, ið taka seg upp hjá álitisfólkum — eg vil tí endurtaka, hvussu átrokandi neyðugt tað er, at okkara álitisfólk fáa eina grundiga og breiða útbúgving í fakligum spurningum, so at tey gerast fær fyri at lofta teimum trupulleikum, sum stinga seg upp.

Sambært upplýsingum aðrastaðni frá, visir tað seg, at bert 15% av arbeiðarunum kundu hugsað sær at verið álitisfólk. Somuleiðis vísa kanningar, at bert helvtin av arbeiðs-plássunum hevur tey somu álitisfólkini meira enn 2 1/2 ár. So kann ein sjálvsagt spyrja, hvat er orsøkin til, at álitisfólkini ikki halda fram. Ikki øll gaa um ta serligu støðu, sum álitisfólkini eru í við altíð at vera undir ávirkan, ja enná trýsti frá tveimum síðum. Nógv álitisfólk eru tí ónøgd við støðu sína. Undantikin eru sjálvandi tey, sum fáa eitt betri lønt arbeiði á arbeiðs-plássinum ella tey gevast av sjúku, aldri ella skifta pláss. Tað er neyðugt at skilja, at hetta er eitt ótakasamt starv og ofta verður vist á, at starvið kann geva trupulleikar í víðurskiptunum við kammeratar og familju.

Vit hava innan fakfeløgini ofta sæð, hvussu arbeiðsgevarar við snildum royna at seta eina góða álitisfólk út av spælinum — ja, summir fara so langt, at teir bjóða annað og betri arbeiði, meira løn, men tibetur eru tey flestu so sterk, at tey ikki lata seg freista til at

svikja sínar kammeratar. Eisini verður brúkt at seta tey til tað ringasta arbeiðið. Av hesum framgongur einaferð enn, hvussu avgerandi neyðugt tað er, at álitisfólkini fáa stuðul frá teirra kammeratar.

Ein serligur trupulleiki er hjá okkum kvinnum, tá vit fara upp í fakfelagsarbeiði, og tað er, hvør skal passa børn og hús. Vit eru jú vanar við, at tað er maðurin, sum fer á fund. Nú, ið vit kvinnur royna at fara undir fakligt ella politiskt arbeiði, hoyrast røddir um, at vit forsema bæði mann, børn, og heim. Hetta skulu vit bara siggja stórt uppá og royna at fáa fólk at skilja, hvussu neyðugt tað er, at vit kvinnur er við í samfelagsspurningum.

Til síðst kundi eg hugsað mær, at vit viðgjørdur spurningin um, hvussu vit kundu hugsað okkum eina reglugerð um álitisfólk her hjá okkum.

T.d. út frá hesum spurningum:

1. Hvørjar uppgávur eiga álitisfólk á føroyskum arbeiðs-plássunum at hava?
2. Hvussu skulu tey veljast?
3. Hvussu skulu tey tryggjast?
4. Hvussu tryggjar ein sær, at ein hósikandi skipan verður forð út í livið og fær virkað eftir ætlan?